

ADAK RAPPORT 63

Proefsleuvenonderzoek aan de Kuiltjesstraat in Oud-Turnhout

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	AVS Invest en Het grondjuweel nv
Project	Oud-Turnhout-Kuiltjesstraat
Projectcode	11003 OTU-KUI
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2011/159; 2011/201
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Oud-Turnhout-Kuiltjesstraat
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , juli 2011

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Op 10 juni 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van AVS invest en Het grondjuweel nv een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd tussen de Kuiltjesstraat en de Werkendam in Oud-Turnhout. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de percelen, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de toekomstige bouw van woningen op de kavels. Hiervoor werden vijf min of meer parallelle proefsleuven aangelegd in dezelfde NO-ZW-oriëntatie als de percelen. Een gedeelte kon niet worden onderzocht door de aanwezigheid van bomen en struikgewas, een manege voor paarden en een moestuin. In totaal werd 659 m² onderzocht van een gebied van ca. 7600 m². Dit komt neer op 8,7 % van het terrein, maar ca. 10 % van de beschikbare oppervlakte.

Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat het plangebied zich reeds in een lagergelegen gedeelte van het gebied bevond. Afgezien van enkele recente ontwateringsgreppels, die te relateren zijn aan de huidige of de vroegere percellering, werden geen archeologisch relevante sporen vastgesteld in de proefsleuven

Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de verdere verkaveling van de percelen tot bouwgrond.

Inhoudsopgave

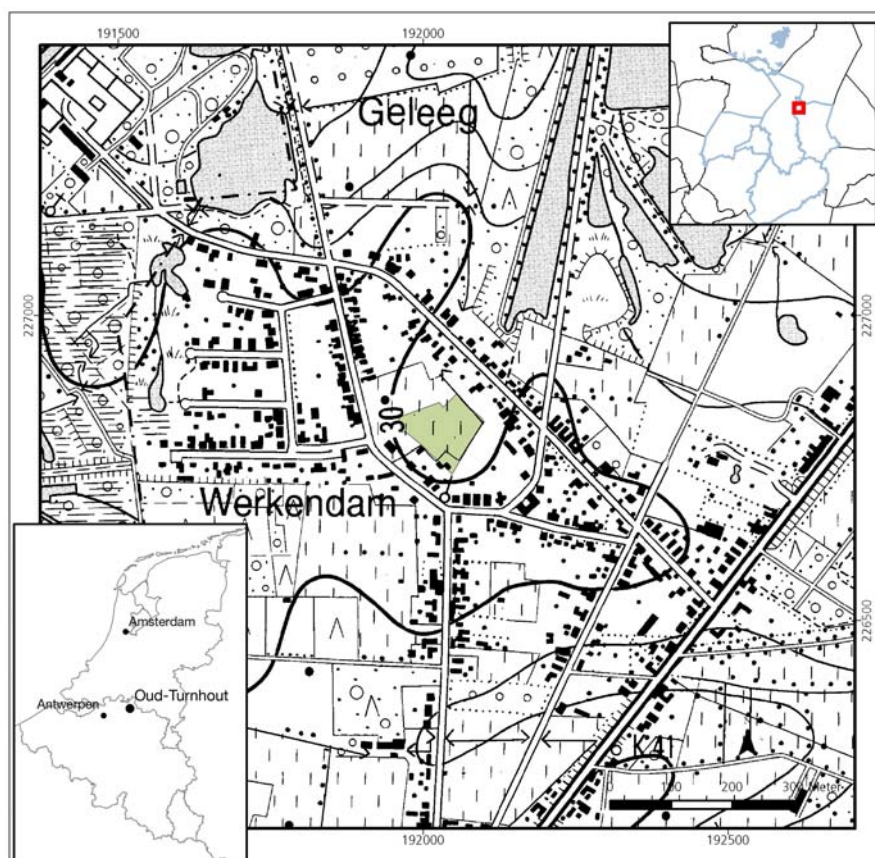
1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	10
3.1	Historisch kader	10
3.2	Archeologisch kader.....	10
4	Onderzoeksstrategie.....	12
5	Resultaten	13
6	Conclusie en aanbevelingen.....	14
6.1	Conclusie	14
6.2	Aanbevelingen	14
	Literatuur	14
	Lijst van afbeeldingen	15

1 Inleiding

Op 10 juni 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van AVS invest en Het grondjuweel nv een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd tussen de Kuiltjesstraat en de Werkendam in Oud-Turnhout.. Het plangebied bevindt ten noorden van het gehucht Oosthoven en is kadastraal gekend als (Afd.1), sectie C, nrs. 52X, 53D, 54B en 60 C.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de percelen, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem bevinden.

Figuur 1.1 Situering van het plangebied tussen de Kuiltjesstraat en de Werkendam in Oud-Turnhout

Tijdens het onderzoek werd een totale oppervlakte van 7600 m² onderzocht. Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK). Het grondwerk werd uitgevoerd door Jef Broeckx uit Arendonk.

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

Het gebied bevindt zich integraal op pleistocene dekzanden, ten westen van de beekvallei van de Aa. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan (circa 120.000-13.000 jaar geleden) werd vanuit de drooggevalen Noordzee-bedding door de polaire wind sediment aangevoerd, die het volledige gebied bedekte met een dik pakket zand. Dit varieert in dikte tussen 30 cm op de hogere delen tot 5 m in de valleien van de oorspronkelijke oud-pleistocene afzettingen.

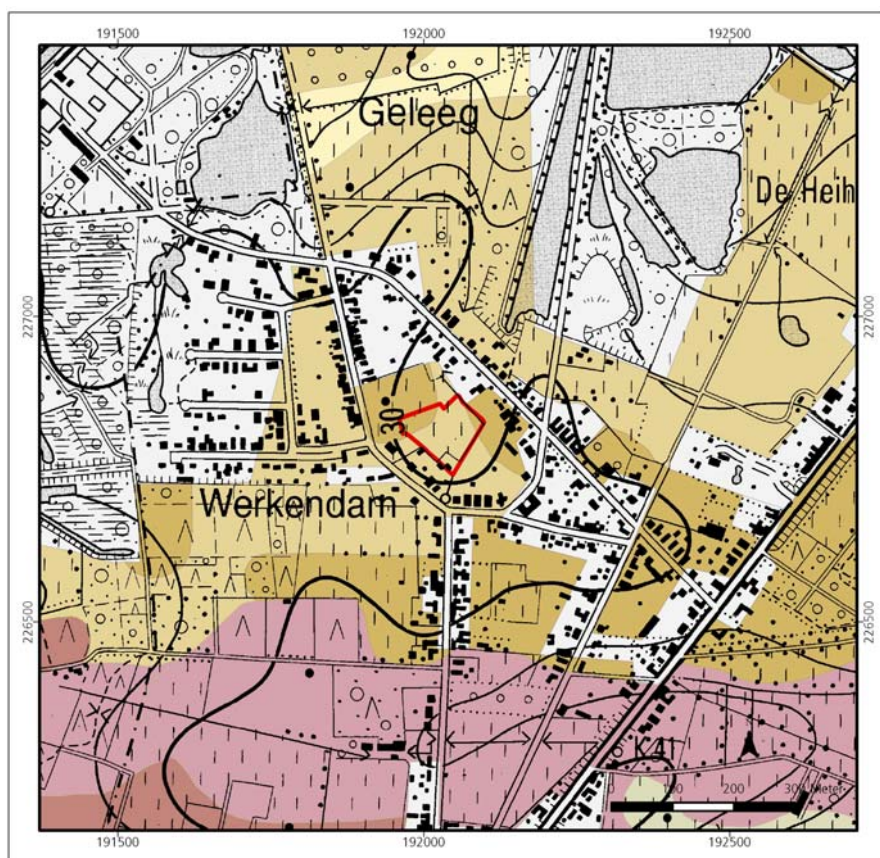
Op sommige plaatsen ontstonden hierdoor uitgestrekte duinzand-massieven. Deze zandafzettingen werden tijdens de laatste koude fase, het Laat-Glaciaal (circa 13.000-10.000 jaar geleden) door verstuvingen van de tijdelijk onbevroren bodems omgewerkt tot lange oost-west verlopende zandruggen. Het water zocht zich een weg in de lager gelegen gedeeltes tussen de zandruggen, waardoor hier beekvalleien ontstonden. In de lageregelegen beekvalleien bevindt de oud-pleistocene klei zich op een geringe diepte onder het dekzand, waardoor de drainage van deze gronden opvallend slechter is.

Het plangebied bevindt zich topgrafisch tussen twee hogergelegen zandruggen in, namelijk die van Oosthoven in het zuiden en Werkendam in het noorden, waardoor de gronden hier minder goed zijn gedraineerd. Verder ten noorden bevinden zich de kleiputten van de oude pannenbakkerij, hetgeen aangeeft dat de klei hier dagzoomt op een uitloper van de microcuesta.

2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied zijn gekarteerd als bodems met een A-C-profiel. Dit betekent dat hier de heidegronden vrij laat in cultuur gebracht zijn, zonder het opbrengen van plaggen. Op basis van de drainageklasse lijkt het centrale en westelijke deel beter ontwaterd dan het oostelijke gedeelte.

Figuur 2.1.
 Profielontwikkeling en
 drainage van de bodems
 binnen en rond het
 plangebied. Paars:
 plaggenbodems, groen:
 klei op geringe diepte,
 bruin-beige: zandgronden
 met A-C-profiel; blauw:
 slecht gedraineerde
 gronden

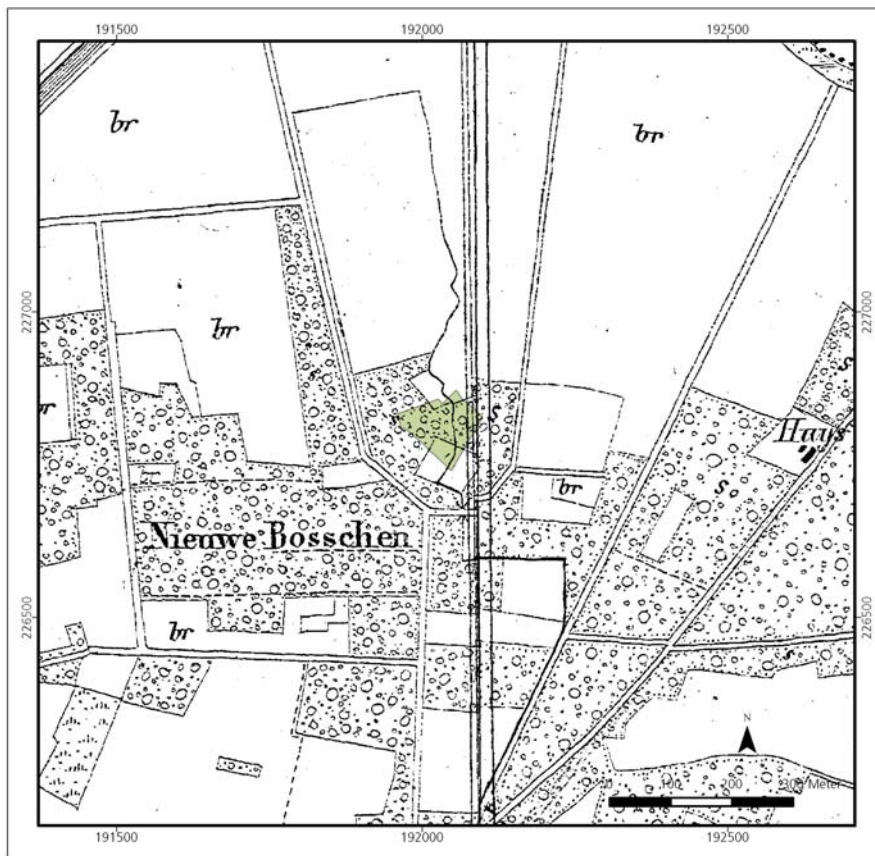

Tijdens het onderzoek bleek inderdaad geen plaggenbodem aanwezig. Het zuidelijke gedeelte was recentelijk opgehoogd met zand van de naburige verkaveling, zodat hier wel een dikke A-horizont te zien was. Hier en daar werden de onderkant van een B-horizont waargenomen hetgeen kan wijzen op een relatief goede bewaring van de oorspronkelijke bodem. De roestachtige vlekken in het ongeroerde zand leken echter eveneens te wijzen op een relatief nat gebied, vooral in het oosten van het plangebied, vlakbij het beboste gedeelte.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op oude kaarten is het plangebied gelegen in de uitloper van een bebost gebied ten noorden van Oosthoven, gerefereerd als de Nieuwe Bosschen. Opmerkelijk is dat in die periode alleen de Kuultjesstraat al is aangelegd. Van het gelaag ten noorden van het plangebied is op die moment nog geen sprake.

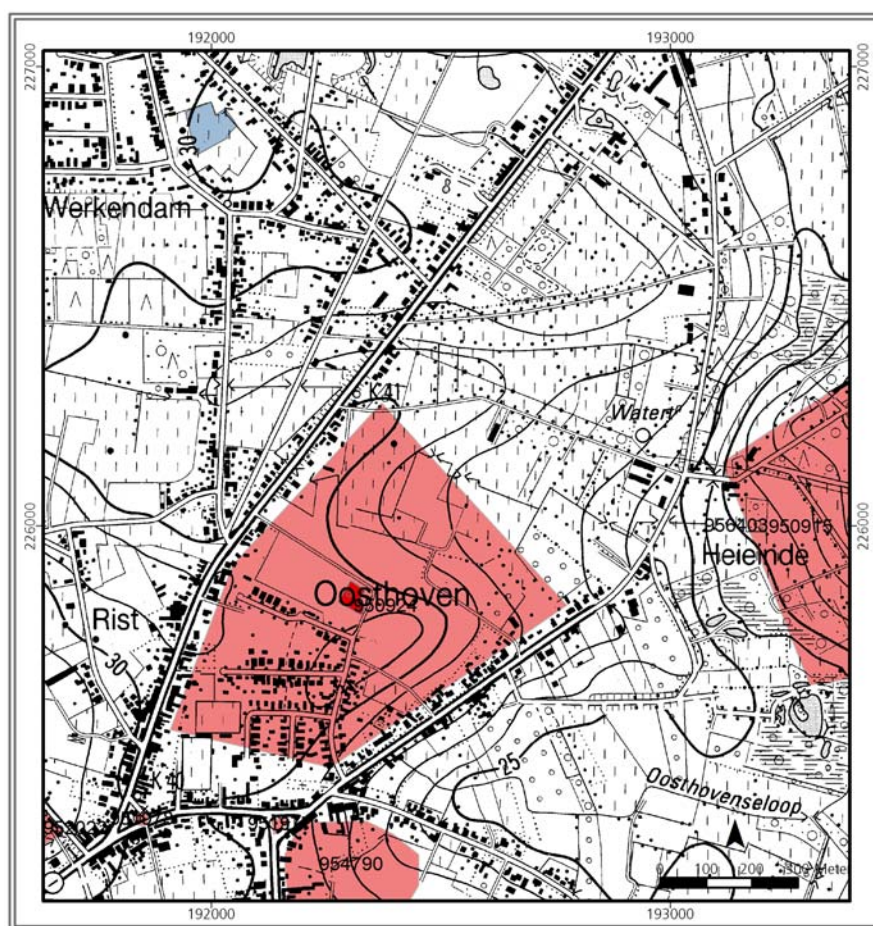

Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).

3.2 Archeologisch kader

Ten zuidoosten van het plangebied werd nabij het gehucht Oosthoven een mogelijk 18de eeuwse legerkamp vastgesteld door G. Aerts (CAI 950924). Hij maakt melding van een grote hoeveelheid kleipijpfragmenten en nieuwe tijaardewerk hetgeen hij linkt aan de historische veldslagen om en rond Turnhout. Recentelijk proefsleuvenonderzoek op deze locatie naar aanleiding van de verkaveling Hueve Akkers konden deze hypothese niet bevestigen. Wel werd bij dit onderzoek een tweefasig grafmonument vastgesteld, dat is opgericht in het laat-neolithicum tussen ca 2500-2000 v. Chr en werd "gerenoveerd" in de midden-bronstijd tussen 1500-1300 v. Chr. Het monument

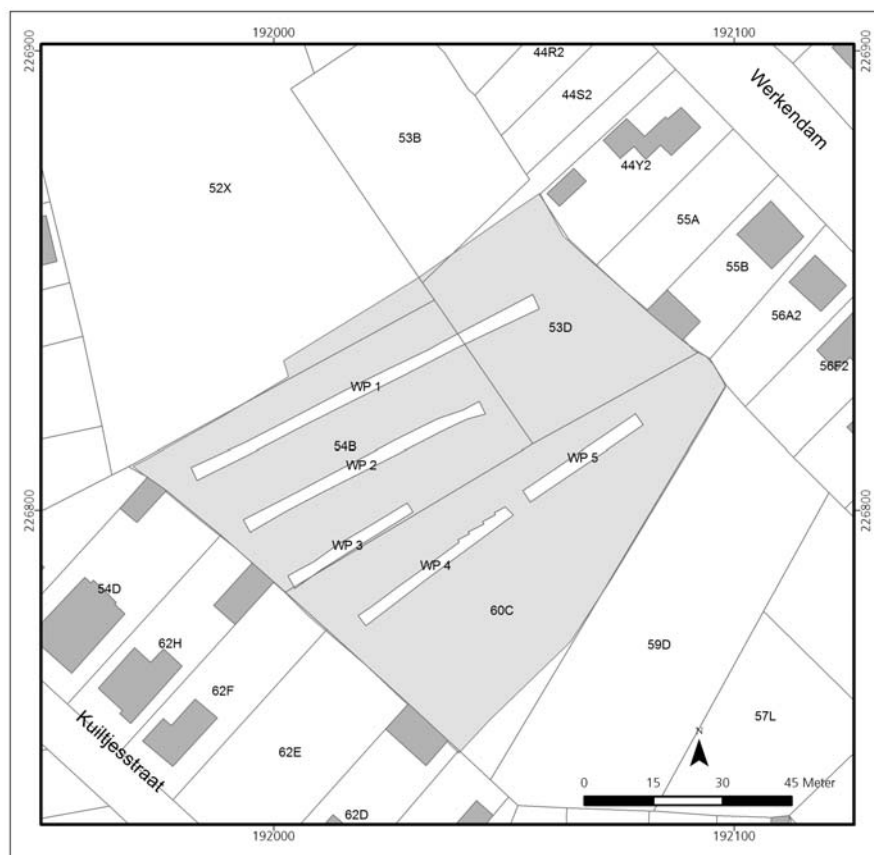
uit het laat neolithicum was omgeven door een greppel met een diameter van ca. 8 m. Dit monument werd vergroot in de midden-bronstijd tot een grafheuvel met een diameter van ca. 12 m. Centraal bevond zich een crematiegraf zonder bijgiften dan op basis van C-14 in het laat-neolithicum kon worden geplaatst. De neolithische greppel was duidelijk minder diep uitgegraven dan de greppel uit de midden-bronstijd, maar leverde wel een grote hoeveelheid crematieresten op die vermoedelijk van het heuvellichaam waren afgespoeld. (De Smaele et al. 2011).

Figuur 3.2. CAI-meldingen
rond het plangebied

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de toekomstige bouw van woningen op de kavels. Hiervoor werden vijf min of meer parallelle proefsleuven aangelegd in dezelfde NO-ZW-oriëntatie als de percelen. Een gedeelte kon niet worden onderzocht door de aanwezigheid van bomen en struikgewas, een manege voor paarden en een moestuin. In totaal werd 659 m² onderzocht van een gebied van ca. 7600 m². Dit komt neer op 8,7 % van het terrein, maar ca. 10 % van de beschikbare oppervlakte.

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde werkputten

De werkputten werden in het vlak ingetekend door de landmeter, waarbij zowel de contouren op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Deze metingen zijn op basis van GPS gerefereerde basispunten omgezet naar Lambert 72 en de hoogtemetingen in TAW omgerekend. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd.

5 Resultaten

Afgezien van enkele recente ontwateringsgreppels, die te relateren zijn aan de huidige percellering, werden geen archeologisch relevante sporen vastgesteld in de proefsleuven

Figuur 5.1. Overzicht van wp 1 met centraal een subrecente kuil

Verder konden geen relevante vondsten worden verzameld, noch uit de sporen, noch uit de cultuurlaag, die kunnen wijzen op oudere bewoning in de omgeving.

Figuur 5.2. Recente ontwaterings- en perceelsgreppeld in wp 5

Zoals aangegeven was de bewaring van de bodem vrij goed, zodat we hieruit kunnen concluderen dat dit gebied in het verleden niet de voorkeur genoot voor het inplanten van een nederzetting, vermoedelijk omdat in de onmiddellijke omgeving beter gedraineerde zones ter beschikking waren, zoals in de omgeving van Oosthoven.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de nieuwe verkaveling de Kuultjesstraat en Werkendam in Oud-Turnhout werden in totaal vijf proefsleuven aangelegd, waarbij ca. 660 m² (8,7%) van het totale plangebied werd bekeken. Een klein gedeelte kon niet worden onderzocht door de aanwezigheid van bomen. Tijdens het onderzoek konden geen archeologische sporen worden gedocumenteerd, ondanks een relatief goed bewaarde bodem. Vermoedelijk was dit gebied in het verleden minder aantrekkelijk voor bewoning. Binnen het gebied was ook geen plaggendek aanwezig. Dit bevestigt ook de oude kaarten, waarbij het gebied als bos is gekarteerd.

6.2 Aanbevelingen

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden geen sporen of vondsten vastgesteld die kunnen wijzen op oudere bewoning binnen het plangebied. Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de verder verkaveling van de percelen tot bouwgrond.

Literatuur

AERTS G. 1988. Opgravingen en vondsten: Middeleeuwen. Oud-Turnhout (Antw.), in: *Archeologie* 1988, 2, p. 186.

DE SMAELE B., VERDEGEM S., THUIS C., SCHELTJENS S., VAN DONINCK J. & DELARUELLE S. 2011. Een meerfasige kringgreppel uit de bronstijd aan de Sint-Antoniussstraat in Oud-Turnhout. AdAK Rapport 18.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied tussen de Kuiltjesstraat en de Werkendam in Oud-Turnhout	7
Figuur 2.1. Profielontwikkeling en drainage van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, bruin-beige: zandgronden met A-C-profiel; blauw: slecht gedraineerde gronden.....	9
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).....	10
Figuur 3.2. CAI-meldingen rond het plangebied	11
Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde werkputten.....	12
Figuur 5.1. Overzicht van wp 1 met centraal een subrecente kuil	13
Figuur 5.2. Recente ontwaterings- en perceelsgreppeld in wp 5	13